

BIBLIOGRAFIA

Ferran JOVÉ i HORTONEDA: *Història i Onomàstica de Riudecols i dels seus agregats, Les Irles i Les Voltes, II*, Reus (Centre d'Ests. C. Josep Iglésies) 1991, 361 p. més cinc mapes, l'un plegable.

Curtit per la seva etapa investigadora anterior (recull de Les Borges del Camp), havent consultat una copiosa documentació manuscrita i una bibliografia adient, l'autor, bon coneixedor del terreny, presenta ara, en aquest segon volum, l'inventari alfabètic de tots els antropònims i topònims del terme municipal estudiat (amb pronúncia [quan no són pretèrits], situació [detallant-la de vegades minuciosament, especialment quan es tracta de determinar l'itinerari dels camins; i demostrant com ha adquirit tota la informació sobre el terreny], i altres singularitats quan cal). Aquest corpus assoleix 2.270 entrades no referencials (si no ens hem equivocat en els comptes, car les entrades no són numerades); amb una major proporció dels antropònims sobre els topònims; com ho demostren les xifres següents: 144 partides, 61 trossos, 43 fonts, etc. —contra 717 renoms, 163 cognoms. (Els antropotopònims —noms de cases, sumen 239). Ferran Jové pertany al nucli sòlid dels investigadors de l'Onomàstica tarragonina; i aquesta nova contribució seva ens forneix l'ocasió de jutjar els progressos assolits des dels primers reculls publicats fa quasi quaranta anys: no solament la metodologia, sinó la filosofia mateixa d'aquests treballs, que aspiren ara a uns objectius i uns resultats ben superiors i allunyats dels, una mica simplistes, proposats per Enric Ribas (amb la col·laboració de Joan Coromines) l'any 1936, i que adoptaren vers 1950 els aleshores dirigents de la Societat Catalana de Geografia presidida per Josep Iglésies. El fet del progressiu perfeccionament, i les transformacions que en derivaren, ha plantejat lògicament majors problemes als autors dels reculls actuals que, de més, es veuen condicionats pels treballs que els han precedit. Això explica de vegades contradiccions i dubtes. N'esmentem alguns, no pas per a rebaixar el valor, superlatiu, del treball de F. Jové, ans per a demostrar —mitjançant el rigor de l'examen— ensems el meu afecte envers l'autor, i la meua admiració de la seva obra. Aquest inventari, en efecte, ofereix un retrat complet i verídic de la zona estudiada. Hi són anotats els més mínims detalls de la geografia (oronímia, hidronímia toponímia urbana), de l'antroponímia (amb un aplec generós, i curiosos sovint, de renoms o malnoms: a «L'Angeleta de l'ull», li ho deien «perquè feia la mala mirada» [corresponent a la «jetattura» italiana, i al «mauvais œil» francès]; uns «Bajulí» i «Bajulinet» [aquest darrer no té entrada] són diminutius de Bages, Baiges; i els «Balandrer» [s. XVIII]; «Batuny», «Fet de vi» [s. XIX], «Lleixarà», d'Aleixar, etc.; en resum, una riquesa extraordinària); referenciant puntualment els corònims o apel·latius [bassa, bassot (safareig), cau, clos o cros, clot i clotal, coll i collet (sempre pas o depressió), costa i coster, cova, cresta, fiter i fiteral, fou, fons, obac i obagada, parada i paradeta, pedregal, racó, rasa (barranc o fondalada), serra i serret, tros, timba, xoll, etc. etc.]; anotant la freqüència dels introductors «això de», «allò de»; les evolucions recents de «Coll de l'Avellana» a «Collvellana», «Bibiana» a «Bivina». «Comallevances» a «Colle-

vances» [Collavances?], «Derna» a «Dena», «Trinquet» a «Triquet»; i deixant constància d'altres possibilitats («Bartra»/«Barata»; «Fargues»/«Forgues»?; «Les Boelles» a «Buelles»; «La Burguera»; «Los Crauets» o «Cruets»; «La Galaupa»; etc.) —amb presentació de formes de més difícil interpretació: «La Basalosa» (peça), «Ocaria» (íd.), «lo Coll de la Setjola» o «Sajola» ...; metàfores («lo Brès»); especificitats dialectals («Freixes» femení; la duplicitat «cिरer»/«cिरerer»; «clivell»/«crivell» [p. 102-103, 177]): «Gramenar»; «lladruner», «llidruner»; informacions diacròniques de tota mena (en cultius, per ex.: un lloc-dit «L'Alzinar» sense bosc de memòria d'home). Molt poques omissions: manca l'entrada «Donzella (Roca del)», i remissió de «Roca» a «Donzella»; com de «Roigé» a «Roger», d'«Arrencat» a «Frare», de «Cup» a «Delme», d'«Obagada» a «David», de «Ravellar» (Revellar) a «Domènec», «Duran»... Poquíssimes errates (p. 69, n. 334 aprox.: l'entrada «Bruguera» ha de ser «Burguera»). En qualche cas l'autor dubta en problemes de fàcil solució: «Benemelis» NO ha de ser accentuat (el cognom corresponent, «Benimelis», existeix des de fa segles a Mallorca); sí que cal accentuar «Matìa» (grafia medieval de «Macià»); com també «Peirí». En set entrades l'autor grafia «Linus» un antropònim pronunciat «linu» o «l'alinu» —com si es tractés d'un amic de Charlie Brown: pensem que es tracta d'un «Adelinu». Hem esmentat la presència de contradiccions. En efecte, d'una banda l'autor accepta «Camilo», «Cayetano», «Cinto», «Cisco» i «Cisca», «Cleto», «Fernando», «Jacinto», etc. I, en canvi, transforma (millor diríem: tradueix) «Cal Dolfu», «Ca l'Agapitu», «El Duardu», «Cal Rodrigo», «Ca la Candrina», «la Candreta», etc., en «Ca l'Adolf», «Ca l'Agapit», «l'Eduard», «Cal Roderic», «Ca l'Alexandrina», «l'Alexandreta»..., formes estranyes que ningú no ha usat ni usará mai. El problema plantejat és, de vegades, de difícil solució, i es relaciona amb quin és el veritable objectiu d'aquests reculls: primàriament didàctic, o exclusivament de descripció científica. Quan F. Jové respecta la forma local «Els Abrets», (per «arbrets»); o quan, després d'haver dubtat, es decideix per no canviar «L'Acarrador» en «lo Carreró» (!), creiem que adopta l'actitud més correctament científica. Però quan barcelonitza «L'auba», «Los Aubes» en «Àlber», «Àlbers» (i no ha consultat l'Alcover-Moll, s.v. «àlber», on és admès el dialectalisme); quan modifica «Argilaga» en «Argelaga», «Lo Solellat» en «L'Assolellat», «Xaragall» en «Aragall», «Baiges» en «Bages», «Jové» [cognom de l'autor, i sempre documentat així] en «Jover», «Carrer de Munt» [sempre així, s. XVII, XVIII] en «Carrer d'Amunt», «Ansoltes» [evolució popular que recollim com a topònim no rar en «Els nostres noms de lloc»] en «Absolta», «Sangenís» [cognom, sempre amb aquesta grafia] en «Santgenís»; i [potser per distracció] «Lo avall» de l'Estrada, en «La vall»...; en tots aquests exemples, i tres o quatre més, F. Jové es manifesta partidari d'unes correccions, i adepte d'una doctrina d'ensenyament primari, centralitzadora, que nosaltres, científicament respectuosos de les realitats i riqueses comarcals, no podem acceptar.— Hom veu que els retrets que hem pogut enumerar són poc nombrosos (comparats amb l'enorme tresor de 2.270 entrades); i que, en llur majoria, provenen d'una adaptació, per part de F. Jové, d'unes normes que han estat acceptades per la majoria (quasi la totalitat) dels seus amics i predecessors en la molt útil tasca de salvament dels nostres topònims i antropònims: és normal que així sigui. Nosaltres hem aprofitat el seu magnífic treball per a intentar de situar definitivament les realitzacions d'aquests investigadors en el lloc que els pertoca: en un nivell més ambiciós que el molt modest objectiu fixat el 1936. L'amic F. Jové em perdonarà d'haver-lo escollit com a excusa per a unes indicacions destinades a tots. Repeteixo el meu afecte envers la persona; i la meua sincera admiració davant la tasca realitzada, i el fruit que ara ens és presentat. En centenars i centenars d'entrades, la meua lectura ha acompanyat l'autor a través de trossos i rases, desbrossant camins... El meu pensament l'ha vist, recollint informacions durant anys, fixant-se en els més mínims detalls, recorrent tant de vegades el terme; i pouant la resta del material en arxius i llibres. I em plau ara de manifestar el meu gaudi de tenir entre mans el monumental resultat (els dos volums) de tan vàlids esforços. Que

per molts anys Ferran Jové continuï investigant, per al bé de la nostra llengua, la nostra geografia i història; i, en general, el millor i més objectiu coneixement dels valors del Camp de Tarragona.

Ernest NÈGRE: *Toponymie générale de la France. Etymologie de 35.000 noms de lieux. Volume I (Formations pré-celtiques, celtiques, romanes); Volume II (Formations non-romanes; formations dialectales); Volume III (Formations dialectales (suite) et françaises)*, Genève (Libr. Droz) 1990 i 1991, 1.858 p.— Monument d'erudició i de síntesi, que corona la carrera del millor potser, i més prudent, dels especialistes francesos; que dedicà ja fa anys la seva tesi doctoral als topònims de la seva subcomarca (*Toponymie du Canton de Rabastens [Tarn]*), i estudià posteriorment els topònims de tot l'Estat francès (*Les noms de lieux en France*). Malgrat el títol, els exemples analitzats arriben als 42.000 (però uns set mil són homonímies). No ens és possible de comentar detalladament una obra tan important (millor que el Dauzat-Rostaing). Com anuncien els subtítols, l'autor hi examina el corpus subdividint-lo primer en estrats lingüístics. Dintre cada estrat, classifica els exemples (amb les referències documentals més antigues) per grups semàntics. I proposa l'etimologia que creu la més fonamentada; sovint, però, reconeix l'existència d'altres hipòtesis (de Dauzat-Rostaing, FEW) i en dona la referència. Els topònims occitans, com és lògic, ocupen la plaça que els pertoca; i també els catalans (de França).— Un índex de 100 pàgines clou l'obra.

Vicenç BIETE FARRÉ: *Cabacés, un poble al peu de Montsant*, 1991 (Ajunt. de Cabacés; impr. a St. Adrià de Besòs). xi més 402 p.; Pròleg d'A. MANENT.— Hi ha pobles sortosos que posseeixen un autor que quasi els ha donat vida, car sense les seves investigacions i escrits, el poble seria virtualment ignorat fora del seu rodal. D'aquesta fecunda associació en són un paradigma Cabacés i Vicenç Biète. Per tercera vegada, en efecte, en molt pocs anys, V.B. ha enriquit la seva monotemàtica amb una obra que podem considerar ja com el producte enciclopèdic acabat: quasi no perfectible. El llibre conté tot el que cal saber sobre el poble: geografia, prehistòria i història, demografia, economia, dialectologia, bibliografia... (amb il·lustracions, mapa del terme). En la impossibilitat d'enumerar totes les riqueses de l'obra, direm el nostre plaer en la lectura del capítol 61 (p. 337-340), el qual recull en un aplec traçat, quasi un poemell, els topònims del terme: i demostra, enumerant-los i classificant-los, com en són un retrat fidel, i atraient. (Del capítol següent, el 62 [El nom del poble], només direm, com sempre hem defensat, que el nom d'un poble pertany al poble que el porta; i que si a Cabacés rebutgen ser tractats de fabricants de cabassos, tampoc nosaltres no acceptem la forma «Cabassers» —imperfectament fonamentada).

GRUP D'ESTUDIS DELS PORTS: *Guia Bibliogràfica de la Comarca dels Ports*, Morella 1990, 55 p. en format foli.— 15 especialistes han contribuït a aquest inventari, classificat per matèries. La coordinació i el capítol «Llengua» han estat a càrrec d'Ernest QUEROL. Útil instrument. Com a conseqüència de la multiplicitat dels col·laboradors, apareixen bastant de fitxes duplicades. (La de l'article «Renoms i noms de casa de Morella», 1988, ben situada alfabèticament en un cas, es repeteix erròniament com a obra de F. Mateu Llopiç.)

Josep TORMO COLOMINA: *L'influència de la indústria tèxtil en la toponímia alcoiana*, in «Ciudad de Alcoy», 16-I-1990, 36-39.— Exemples en la toponímia urbana i en la rural: compostos de «Borra», «Batà», «Tints», «Llançols», «Tirador», «La Bolla», etc.; sense comptar els carrers «de Sabadell», i «de Terrassa»... Amb notes erudites.

Cosme AGUILÓ: *La toponímia de la Costa de Felanitx*, Felanitx (Ajuntament) 1991, 107 p. il·lustr. per l'autor; i un mapa independent («Mapa toponímic de la Costa de Felanitx, Santanyí (Ajunt. de Felanitx) 1990, 25 x 70 cm.). Pròleg de V. Rosselló Verger.— Com diu el docte prologuista, Cosme Aguiló és «l'especialista» de la toponímia de les Illes (o, almenys, de la Mallorca oriental i illes properes). Amb generosa perseverància ens ha ofert treballs exemplars sobre aquests temes —i continua investigant, dotat de totes les qualitats d'un bon investigador. En els 20 km. de la costa de Felanitx recull 391 topònims corresponents a 265 llocs. Però no es limita a passar llista. Ens presenta el context, explica el mètode emprat (bàsicament enquesta oral), precisa la llengua (trets del subdialecte felanitxer), enumera i comenta unes quantes etimologies populars, caracteritza els seus informadors, i, finalment presenta el gruix dels topònims actuals, seguint, no l'ordre alfabètic (constarà en apèndix), sinó llur situació actual al llarg de la costa, anant de nord a sud. Les grafies no reflecteixen exactament la pronúncia felanitxera (segons les desviacions abans esmentades) i no consten transcripcions fonètiques: l'autor ha considerat que li era permesa una relativa (no excessiva) «normalització», apropant-se a una Koiné mallorquina. La majoria dels topònims són comentats; hi són afegides referències històriques quan existeixen; i l'autor s'aventura en la proposició de qualche etimologia. El conjunt és variat: des dels noms antigament documentats (*Porto-Colom*, *Cala Sa Nau*, *Es Cocons d'en Velar*, *Cala Brafí*, *Sa Guàrdia des Ras*, etc.), fins als vulgarismes o a les ultracorreccions. De la simple enumeració dels corònims, o apel·latius fracció dels topònims compostos, ja en sorgeix l'espectacle perlejat de la costa estudiada: Alt, Arena, Arenal, Avaradero, Barraca, Bassa, Cala, Caló, Caseta, Comellar, Cocons, Cova, Cul, Davallador, Dolç, Entrada, Entrador, Escui i Escrui (dial.), Faraió, Forat, Galera, Moll, Mollet, Moro, Paret, Partió, Pedaç, Pedra, Pedrera, Penyal, Penyalar, Pesquera, Plaja, Punta, Racó, Replans, Rivetó, Tenassa, Tenasser, Tenre, Tirada, Trenc, etc.— Els comentaris que acompanyen la majoria de les entrades (sobre situació, història, variants, etc.) demostren com l'autor coneix perfectament l'espai investigat, i les seves capacitats de recerca (i, quan cal, de deducció). Tota la superfície presentada ha estat visitada, solcada (i fotografiada) per l'autor les vegades que ha jutjat necessàries.— Aquesta nova obra de C. Aguiló no desmereix de les precedents, i és bon auguri per a les vinents.— La part principal és completada per 7 interessants apèndixs (noms desapareguts; *Es Babo* [reproducció d'un article del 1984]; *Es Cocons d'en Velar* [id.]; llistat de la toponímia del mapa Despuig [1785]; f.d. de «Die Balearen» [1884]; topònims del mapa Mascaró [1952-62] no retrobats en les enquestes; llistat alfabètic de la toponímia recollida oralment [manquen les remissions a la part principal]).

Josep A. CANO, Emili CASANOVA: *Els llinatges d'Ontinyent entre 1867 i 1930*, in «Almaig. Estudis i Documents, VI», 1990, Ontinyent, p. 37-45.— Els autors havien examinat els llinatges o cognoms d'Ontinyent entre 1343 i 1867 al Col·loqui de Menorca (SOBI, xxvi, 55-77; inventari perfeccionat, quant al 1350, per Ignasi GIRONÉS in «Festes de la Puríssima» 1987). Ara completen l'estudi amb les llistes corresponents a quatre dates: 1867, 1882, 1915 i 1930; presentant els noms en quatre columnes on apareix clarament la continuïtat o discontinuïtat dels llinatges a la vila —392 en 1867, 329 en 1882, 386 en 1915, i 458 en 1930. En molt útils notes, és precisada la procedència d'alguns dels cognoms (majoria del País Valencià, ans també uns pocs d'Andalusia, Castella, Aragó, Tortosa); i es forneix informació sobre els cognoms de 1990 (1.480 diferents per a 30.431 persones): Forta influència de la immigració de parla castellana. Els cognoms més abundantment portats en 1990 són, per ordre de més a menys: Martínez, Gandia, Sanchis, Garcia, Ferrero, Mollà, Revert, Torró, Soriano, Soler, Tor-

tosa, Vidal, Cambra, Penadès, Belda, Pastor, Ferri.— En la mateixa publicació anem també entre d'altres articles interessants: David MIRA, Ximo UREÑA, *Mare Mariola: una proposta de demarcació per a un territori cohesionat* (p. 88-106: a l'entorn de la Serra de Mariola; mapes); Jesús JIMÉNEZ MARTÍNEZ, *Els malnoms d'Atzeneta* (p. 124-131; precedit d'una introducció sobre funcions i classificació dels malnoms: 400 exemples distribuïts per grups semàntics, i comentaris); Francisco FERRI MARTÍNEZ, *La Mota de Benissoda* (p. 136-138; lèxic del regadiu).

Robert POCKLINGTON: *Estudios toponímicos en torno a los orígenes de Murcia*, Murcia (Acad. Alfonso X el Sabio) 1990, 284 p. i sis mapes fora de text.— Aplec de cinc estudis sobre història primitiva de Múrcia, l'origen del nom, l'Horta i el seu sistema de regadiu. Utilitza sempre que pot el significat dels topònims antics; i en dedueix (en pàgines dedicades a tots els estudiosos) la definició dels topònims, llur classificació i evolució, llurs funcions i com poden ser aprofitats pels historiadors. Examina detalladament 43 topònims pre-àrabs (mossàrabas); i, referits especialment al regadiu, 72 altres, en molta part àrabs. Com en tots els treballs anteriors, és remarcable la serietat de la metodologia de l'autor, i el seu perfecte coneixement dels temes tractats (fonts i bibliografia). I si, excepcionalment s'excideix en l'afirmació d'una tesi no prou sòlida («parece seguro que todos los nombres de hereditamientos citados en el *Repartimiento* proceden de antes de la Reconquista»), ho matisa més lluny («casi siempre»).... Moltes dades, en un llibre que es llegeix amb fruïció, (i no solament les comparatives: *Aiguamúrcia*, *Puigtinyós*, *Condamina*, etc.) interessen la toponímia dels Països Catalans: per ex. la nota de la pàg. 97 on, gràcies a la contribució de Josep Torró d'Alcoi, rectifica les lectures de dos excel·lents erudits a propòsit de *Santa Mai-ra* o *Santa Mera*.

Ignasi PUIG I FERRETÉ: *El Cartoral de Santa Maria de Lavaix. El monestir durant els segles XI-XIII*, La Seu d'Urgell (Soc. Cult. Urgel.) 1984, 152 p. més 4 p. d'il·ls.— Es tracta de la publicació pòstuma de la tesina de l'autor, editada per Cebrià Baraut. (La tesi doctoral, sobre el monestir de Gerri es troba en premsa.) Després d'una introducció històrica reproduïx 74 documents (del 808 [?] al 1243), quasi tots segons la còpia que féu del cartoral M. Abad y Lasiera al s. XVIII. C. Baraut hi afegeix en apèndix 14 documents referents al mateix monestir (el fons original del qual ha estat dispersat o destruït completament). Gran valor (com totes les obres d'aquest tipus) per a la toponímia i antroponímia de la comarca: quasi sempre Pallars central i Ribagorça central. Bibliografia, mapa i índexs onomàstics complets. (Un document de Lavaix del 1250, —original i no còpia del XVIII—, o sia immediatament posterior a la sèrie presentada en aquesta obra, serà publicat per «A Sol Post» [Alacant]).

Josep CLARA: *Els Pirineus. Del Puigpedrós al Puigneulós*. (Quaderns de la Revista de Girona, 26), Girona 1990, 96 p. i un mapa sintètic plegable fora de text.— Una mediocre presentació del tema; amb errors (per ex. p. 52: «Campquerdós» en lloc de «Campcardós», dues vegades).

Lluís ESTEVA CRUANAS, Lluís PALLÍ BUXÓ: *El termenal de Sant Feliu de Guíxols (1354-1980)*, Sant Feliu de Guíxols (Amics Museu Municipal) 1990, 135 p. fol.— El cas potser no és l'únic, però val la pena de ser assenyalat. Si els dos autors volguessin reunir en un volum el corpus dels topònims i antroponims (actuals i pretèrits) del terme de Sant Feliu, tindrien tot el material a llur disposició i només els caldria classificar-lo. Res d'enquestes orals i d'investigacions d'arxiu i de fonts: perquè en llur itinerari de

recerques sobre la història, la geografia, etc., del terme, ja han recorregut tot el que calia recórrer, i examinat els documents corresponents. Tenim la prova del que afirmem en els treballs ja publicats: la llista de les fonts del terme, o els mapes de toponímia de la costa, de Lluís Pallí; i els detallats estudis històrics de Lluís Esteva. Com a darrer i decisiu argument: aquest examen dels límits del terme (fites antigues desaparegudes o no, mollons moderns), primera part només de l'obra total, car els autors preparen un volum dedicat al període 881-1354. Si els autors i editors haguessin afegit un índex de noms propis a aquest primer volum, ja tindriem per a Sant Feliu de Guíxols un recull de topònims i antropònims antics i actuals més dens que els que s'han publicat a d'altres comarques per especialistes de l'onomàstica. De Sant Feliu i també, en part, de termes veïns: Palamós, Castell i Platja d'Aro, Solius, S'Agaró. Són privilegiadament esmentats, és clar, els llocs termenals, o propers als límits de termes: *Puig de Sa Conca o del Pinell*, *Hortes de Crota*, *Puig de Granolla [o Granoya]*, *Puig de Sa Lixarda [ara, La Llisarda]*, *Ses Eroles i Erola*, *Puig de Sa Canal*, *Serra de les Roques*, *Roques d'En Donat*, *Mas Dijous d'Aro* [o Areu: «Johan Sicars (àlies) Dijous, de la Vall de Areu», el 1562], *Molí d'En Tarrés*, *Mas d'En Puig d'Aro*, *La Roca redona*, *Veïnat des Vilar* (t. d'Aro), *Roca d'En Cateura*, *Pedra de Behart* [post.: *d'en Basart*], *Serra del Puig Pujalt*, *Creus d'En Gras*, *Puig de Balaron*... Tots aquests topònims ja són esmentats en 1355. L'obra ens presenta molts més, i un gran nombre de croquis antics, il·lustracions variades, i transcripcions de documents. Per exemple: «Item, en lo Peu e fi del *Puig de la Granoya* que avuy es de *Narcís Madir de Areu* junt al *Rech Madral*, qui ve de la dita *joheria* [joveria] *de las Arolas*, altre terme» [1580]... —Certament, quan no transcriuen literalment documents, els autors, obligats per la demostració de filiacions, han hagut de modernitzar, o uniformitzar, formes diverses d'un mateix topònim. Però fonamentalment aquesta obra és exemplar, de la més alta erudició.

André VIGO: *L'interprétation des lieux-dits cadastraux des Pyrénées-Orientales*, in «Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales», XCVI, Perpignan 1988, p. 191-223.— Molta contribució a l'estudi dels microtopònims de la Catalunya Nord (formes antigues, evolució, etc.); i també moltes deficiències bàsiques. [Per al català, fonamental aquí, el seu llibre de consulta és el Diccionari Arimany!]

Agustí PALAU CODONYERS: *Com s'ha fet una ciutat. Els carrers de Barberà*, Barberà (impr. Barcelona) 1989 [1990] 203 p.— Presentació i història, no solament de tots els carrers de Barberà del Vallès, de Ciutat Badia, i dels «disseminats» (actuals i pretèrits), ans també del Barri de la Creu que va ser anexionat per Sabadell. Plànols, mapes, i altres il·lustracions. És obra de l'erudit que coneix millor el terme.

Josep M. VILARRÚBIA i ESTRANY: *10 anys estudiant Barcelona (1978-1988)*, Moià 1989, 170 p.— No hem de presentar la tasca pacient d'investigador del nostre consoci J. M. Vilarrúbia. Hi hem fet al·lusió més d'una vegada, i hem publicat alguna col·laboració seva. El seu és un cas de progressió constant vers l'assoliment d'un objectiu ben definit; més que l'estudi de «Barcelona», en realitat: dels carrers i dels barris de Barcelona, en llur evolució (bateig oficial, bateig popular, reformes, errors institucionals, etc.). Partint d'una sòlida base bibliogràfica a la qual afegeix el resultat de les seves investigacions (moltes ja publicades: carrers de Sants, de Sant Andreu, de Gràcia, de La Bordeta...), l'autor arrengrera pàgines i pàgines curulles de curiositats històriques (i polítiques), en llur majoria inèdites o poc conegudes.— Moltes útils il·lustracions.

- Benjamí CATALÀ BENACH: *El Montmell sostre del Baix Penedès. Ressenya històrica amb dibuixos de tots els llocs, ermites, castells i masies*, La Bisbal del Penedès [impr. a St. Sadurní] 1991, 232 p. en foli, més 5 il·lustracions desplegable (especialment remarcables el mapa de relleus i topònims de Montmell, i t. de Montmell amb la situació de les masies; totes obra de l'autor).
- Benjamí CATALÀ BEHACH: *Masies. Història, dibuixos, detalls de la construcció i decoració. La Bisbal del Penedès i Rodalies*, St. Sadurní 1987, 238 p. en foli; més 5 il·ls. desplegables. Obra de bibliòfil com la precedent.
- E. BAGUÉ VILA, J. CARRERAS BARNÉS, O. GUTIÉRREZ JARAMILLO: *Cassà de la Selva*, Girona (Quaderns de la Revista de G., 30) 1990, 96 p.— Un mapa esquemàtic del terme (p. 4); exposició de la polèmica sobre la grafia de «Cassà» (p. 24); noms d'antics hostals i tavernes (p. 54-55); noms de 30 cases de la vila (p. 89).
- D. PUJOL i Ll. LLAGOSTERA: *La Cellera de Ter*, Girona (Quaderns Rev. de G., 28) 1990, 96 p.— Mapa esquemàtic (p. 4); més antiga documentació: Cellera = Sagrera (p. 14-15); lèxic artesanal dialectal (p. 50-51); llistes de masies modernes o pretèrites, localitzades o no: *Becdejú*, *Becdejovell* (p. 80-81); les fonts (p. 66-67).
- Albert COMPTE: *La Jonquera*, Girona (Quaderns R. de G., 27) 1990, 96 p.— Mapa esquemàtic (p. 4); pas de la via romana (p. 10-11); alguns noms de partides (p. 32-33); petit plànol de la vila al principi del segle XX (p. 43).
- M. DURAN, J. JUANHUIX, R. REYERO: *Hostalric*, Girona (Quaderns R. de G., 31), 96 p.— Gràcies a la col·laboració de Josep BOTA i Dolors ILLA, una llista de més de 190 motius classificats: Cal Xuet, la Mac-i-fina, Can Cagarrasses [rases?], la Xinera, cal Petrotxo (ofici?), En Cagai-cagai (fet de parla), Can Pitu-matu (íd.), la Tituritus (íd.), Can Piu i Cala Piu, Can Delino, Ca la Sulina, la Mangalila...; les botigues més antigues (p. 76-77); places i carrers (p. 84-85) [«carrer Relliguer»?].
- Llorenç SÁNCHEZ VILANOVA: *La vila de La Pobla de Segur en la segona meitat del segle XVII a través d'un capbreu de l'any 1669*, La Pobla de Segur 1989, 60 p.— L'autor aprofita encertadament la riquesa variada que posseeixen aquesta classe de documents, després d'una introducció històrica; i com que l'obra té una finalitat de divulgació cultural, no solament tradueix les frases llatines, també modernitza i transforma el text català. A petició nostra, l'autor va tenir la gentilesa de fer-nos arribar fotocòpies del document original. En transcrivim les parts de més contingut onomàstic [afegim puntuació i accents]:
- «Et dixerunt que lo Terme de la Pobla de Segur afronta a Sol Ixent ab lo Terme de »Claverol, Jurisdicció del Varvessor de Toralla mediant Lo Riu de Noguera: Y de allí »passa al Terme del Loch de Puimanyons, Jurisdicció de don Emanuel de Areny qui »abans era de Queralt; Y de allí passa al Terme de Toraliola Y al Terme de Toralla »y ab lo Terme de Erinyà, tot Jurisdicció de dit Varvessor de Toralla. Y de allí passa »al Terme de Reguart, Jurisdicció del D^e. Berenguer. Y de allí va al Terme de Mon- »sor, Jurisdicció de Sa Ex^{ta} [el duc de Cardona]. Y de allí torna al riu de Noguera, »Jurisdicció de Sa Ex^{ta}. Y passa a Sosis, Marquesat de Pallàs fins al riu de Noguera. »Y tenien empiu de arribar fins a la font de erús al peu de les grasses de Garamontill »(...).

»Interrogentur dins la Vila y Terme de aquella quants habitants y ha que en aquell
»fassen foch y estada y com se diuen —

«Et dixerunt que y son les cases següents: Primo, Nofre llussà, ramon llussà, Jaume
»de déu, Mariano aleu, Mateu Aleu, Pere Boher, Joseph Serra, Joan blasi Cuberes,
»Sebastià Canut, Jaume portella, lluis rius, Joan Jordana, Miquel puixerver, Andreu
»Boher, francisco Puy, Bernat Serra, francisco Vilanova, lluis gasset, Martí ferran,
»francisco rius, Joan llussà, Eulaguer llorens, Jaume Boher Teixidor, Borthomeu
»Aleu, Isidro bornada, francesch Soldevila, borthomeu escorsa, Jacincto ensenyat,
»Jaume rocafort, Joseph Pez, damià Capdevila, Joan Pau Serra, Matià Serra, fran-
»cisco Urteu (?), Joan Berenguer, francesch boher, Isidro Cases, Joan Mascarell,
»Pau Capdevila, Joan Antoni ferrer, Jacincto fullà, Isidoro roca, Gabriel pez, Jaume
»boher, Joan Segur, francisco freixa, Joseph Angel Nottorii (= notari ?). Mestre
»Joan Nadal, Joan Vilanova, Perot Sullà, Joan bornada, Jaume ensenyat, Joan ru-
»bert, francisco freixa, Miquel Sullà, Viscent Canyelles, Onofre pez, Onofre Surreu,
»Joseph Montaner, Y que ab tots son seixanta cases ab la del pont [= la casa del Pont
de Claveroll](...)»

«(...) Molins ni a un de fariner ab dos bolants que tenen obligació de anar-y a mol
»drer (...) lo qual posseïeix Miquel puixerver (...)»

«(...) Y ningú te empriu en dit Terme sinó los de Puymanyons a la partida dita Lo
»Solà de Sancta Madalena (...)».

Ignasi M^a. MUNTANER: *Algunes consideracions sobre la formació de la quadra de Garraf*, in «Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans», XIII, 50, nov. 1989, 1-5.— Parteix de documentació d'arxiu. Història del monestir, i aclariments sobre alguns topònims: la *Mo-
lèlla* › *Morella* actual, *Vallmala* › *Vallbona*; hipòtesi sobre el sentit oronímic (al costat
del vegetal) de *Mata*.

Pere ROURA SABA: *Els masos del terme*, in «Maçanet de Cabrenys. Festa d'hivern» 1989,
p. 21-31.— Esmenta un centenar de noms (i antics noms) de cases o masos, amb les
més antigues referències: Tinyoses de Dalt i de Baix (1352), Mas Sapells (1271), Fos-
simanya (1271), Vilardomènech (1271), Mas Guerau (1170), Perafità (1320), La Cor-
tada (1352), La Quera (954), Vilargran (1352), Mas Mirallobes (1077), Mas de Godo-
freny (1077), Les Comes de Fraussa (s. XV); etc.

Míkel DE EPALZA: *Santa Pola en època àrab*, in «Comparsa els Pescadors. Festes 88»,
Santa Pola.— «Saint Pol» nom primitiu; «Barranc del Llop», riu «Vinalopó», etc.

ÍD. ÍD.: *Sobre el nombre àrab del Castillo de la Atalaya de Villena*, in «Villena. Revista
de Fiestas», set. 1989, p. 110.— «Atalaya».

ÍD. ÍD.: *Constitución de Rábitas en la Costa de Almería: su función espiritual*, in «Homena-
je al Padre Tapia. Almería en la Historia», Almería 1988, p. 231-235.— El «cabo de
Gata» (i «Sierra de Gata») › «caput» llatí transformat per l'àrab, com en el cas de
«Gata de Gorgos» alacantí.— Sentit de les «Ràpites».

ÍD. ÍD.: *Estructura, evolució i esplendor de les Taifes valencianes*, in «En torno al 750 ani-
versario. Antecedentes y consecuencias de la Conquista de Valencia», V. 1989,
p. 131-140.

Josep M. LLOBET i PORTELLA: *Algunes notícies sobre dos monestirs cistercencs: El Pedregal i Vallbona de les Monges (1354-1757)*, in «Els monestirs cistercencs de la Vall del Corb», 1989, p. 17-35.— Molts antropònims (monges del 1360, 1480, 1541, 1748, a Vallbona). Interessant pels prenomes (Saura, Sauraeta, Saurina, Saurineta, Giralda, Guillemoneta, etc. en 1360; Francina, Blanquina, Orieta, etc. en 1480); les feminitzacions (Pintora, Bosoma, Eimerica, Moixonà, Missera, Giletona, etc., en 1360; Meiana, Icarda, Vilagaiana, Terrena, Falcona, etc., en 1480; Melera, Molgosa, Alcaina, Muïosa, Alayana, Garrona, Muntanera, Guimerana, etc. en 1541).

ÍD. ÍD.: *El veïnatge de Ponts amb Cervera durant la primera meitat del segle XV*, in «Palestra Univesitària», Cervera (Uned) 1989, p. 101-114.— Noms de 63 caps de casa de Ponts esdevinguts veïns de Cervera el 1428 (Botarró, Tregany, de Sentalis, Argelagors, Galenda, Massart, Puigenserich, Sentesmasses, Borressich, etc.). Llista final de tot el segle xv.

Antoni ORDINES GARAU: *De Caimari a Lluc: Itinerari toponímic*, in «El Mirall», 38, jul.-ag. 1990, p. 75-80 (amb mapa, per l'autor).

C. PICORNELL, J.M. SEGUÍ, A. GINARD, J. MORATA: *El plànol més antic de Palma (1613)*, in «El Mirall», 39, set.-oct. 1990, p. 10-13.

Matilde MARCÉ PIERA: *Cop d'ull als motius de L'Hospitalet* [de Llobregat], L'Hospitalet (Col·lecció Medusa 5) 1991, 131 p. il·ls.— Excel·lent presentació de més de 450 sobrenoms individuals o col·lectius, classificats successivament alfabèticament, i semàntica —amb comentaris dintre de les possibilitats. En annex: llista de les 123 masies del terme en 1863.

Lydia MARTÍNEZ TEIXIDÓ: *Les Famílies Nobles del Pallars en els segles XI i XII*, Lleida (Pagès ed.- Estudis 3) 1991, 201 p.— Obra erudita d'una historiadora, ben dirigida i documentada (arxius i bibliografia). Reconstrueix o perfecciona genealogies, ignorades algunes fins ara, de les famílies comtals i senyorials pallareses, amb dades que arriben, en qualche cas, fins a mitjan segle XIII: Pallars, Vilamur, Erill, Orcau, Bellera, Sas, Valferrera, Mur, Sersui, Malmercat, Montardit, Galliner, Montanyana, etc.; anant, personatge per personatge, any per any documentat, les referències conegudes. No contenta amb això, n'extrau consideracions històriques i antropòniques (sociolingüístiques), que constitueixen una bona part del treball. Són interessants, globalment, less recerques sintetitzadores, parant en estadístiques i gràfics, sobre l'evolució antropònica del conjunt (o «total», o «corpus»: l'autora empra sempre l'incòmode «stock...») d'homes i dones segons períodes cronològics; creació, i transmissió de noms segons parentiu; etc. No sempre convincent el valor dels resultats parcials (i els %). És llàstima que, per culpa de la impressió (paper no apropiat als clíxés), els detalls dels gràfics apareguin borrosos.— Una excel·lent eina de consulta, per una banda; i, per l'altra, una obertura vers camins de recerca antropònica no gaire fressats.

Ramon AMIGÓ ANGLÉS i Joan Bta. ESPASA BALLESTER: *Noms actuals i pretèrits del terme antic de Cornudella de Montsant*, Reus (Ass. d'Ests. Reusencs/Ed. Rosa de Reus 77) 1990, 468 p. i tres mapes fora de text, un d'ells plegable.— Obra capital. Mereix una detallada recensió que presentarem en un pròxim número.

Enric MOREU-REY: *Antroponímia. Història dels nostres noms de persona*, Barcelona (Publicacions de la Universitat de B.) 1991.— (Recull d'articles).

Josep MIRÓ TORRES, Josep M. SANS MANASANCH: *Belltall*, Valls 1991, 260 p.— Monografia local variada, amb un bon contingut d'Onomàstica. Especialment: noms de les cases habitades en 1928 (99), 1958 i 1989 (p. 76-81) [Si Co, Badio, Joan Margarido, Cabalé el Xoll, Salandrigo, Parranxo, Agustinoi, Maria el Curt ...] seguit d'un estudi dels noms de pila i de casa (pàg. 81-103, i mapa fora de text); evolució dels cognoms s. XVII-XX (p. 105-112). 244 topònims del terme (s. XVIII-s. XX), la quasi totalitat dels quals, excepte tres o quatre, són llistats per E. Moreu-Rey in «Rev. de Geografia».

EUSKALTZINDIA: *Onomasticon Vasconiae 4. Actas de las I Jornadas de Onomástica, Toponímia, Vitoria-Gasteiz, Abril de 1986 (...)*, Bilbao (impr. a Barcelona) 1991, 397 p. en quart.— Robust volum, impecablement editat per l'Acadèmia de la Llengua basca (ed. E. KNÖRR, M.A. LÍBANO). Conté unes vint contribucions, algunes de molt denses i inestimables; la majoria en castellà, amb algunes en basc, i una en francès (de Xavier RAVIER, sobre la fenomenologia dels noms de lloc). Com aquesta, d'altres plantegen problemes generals sobre toponímia (i cartografia, i antroponímia), encara que fonamentant-se principalment —no pas sempre— sobre nombre d'exemples trobats al País Basc; obra de rellevants autors (alguns ja desapareguts), i tot de força útil consulta. Sobre toponímia i cartografia catalana, un resum històric, oficialista, de B. SABIRON (Contra el qual, en col·loqui, una oposició d'E. MOREU-REY: «El señor S. me ha sorprendido. Se diría que según su opinión, los decretos políticos sobre normalización son infalibles. Me permito discrepar. En la Sociedad d'Onomástica pensamos que la infalibilidad papal no se aplica ni a Academias, ni Institutos, ni Gobiernos, y que por tanto un estamento cualquiera tiene derecho a criticar, explicar y pro-»testar, y si cree que las normas no son buenas, debe decir que no lo son.». La rèplica de B.S., moderada i raonable. La comunicació de B.S. ha estat publicada, en traducció catalana, al *Rev. Cat. de Geografia*.— D'E.M.R. una comunicació, en una 1ª part, original i eficaç, sobre pràctica de les enquestes orals i d'arxiu; i una segona part, polèmica, sobre uniformització o normalització.— Aquesta publicació de l'Euskaltzaindia, de més de les raons exposades, mereix de ser coneguda perquè demostra com, en pocs anys, aquesta Acadèmia ha portat a cap una tasca, en reunions, investigació, publicacions, —en obertura i nivell científic—, que no creiem que tinguí parangó en tota Europa (i potser el món): i hauria de servir d'exemple a d'altres Acadèmies o Instituts amb moltes ínfulas i vellura.

Albert TURULL: *Els topònims de la Segarra. Nuclis de poblament. Diccionari geogràfic i etimològic*, Cervera (impr. a Lleida) 1991, 546 p.— Sobre tota la Segarra veritable, no la caricatura administrativa actual. Obra d'un interès excepcional. N'hem d'ajornar el comentari.

TREBALL INÈDIT: Recull dels noms propis de l'antic terme de Siurana (Prades) per Ramon AMIGÓ ANGLÈS.— Original enllestit.

ANTOLOGIA

Mireu: amb això de les llegendes, ne perdia un xic el calastró. Havia recorregut gairebé tots els racons i raconets de la nostra terra coneguts per alguna cosa estranya: Sant Guillel de Combret, orfe de campana; el salt de la Donzella a les Cases de Pena; la plaça gran de Maçanet de Cabrenys, amb el mall d'en Rotllan plantat al mig; l'església de Planès, refugi de Templers i on morí, segles enrera, el cabdill sarraí Ab Munisà; el coll de les Arques prop de Roca Roja i del puig de la Benjalí, en el terme de Glorianes; la Cadira de Moro de Torderes, on s'assequé Carlemany; els rastres de la Fossa del Gegant, escorcollats per en Jacint Verdaguer; l'olla i el roc de Núria; les inscripcions (rúniques?) de Llo; del puig de l'Esquena de l'Ase, vora el Camí Ramader de les Esquerdes de Rotjà tan alabat pel malaguanyat Jordi Mas; les creus misterioses de Roca Colom; els rasos encantats de la Serra de Finestrol; l'aigua miraculosa de la tomba d'Arles de Tec; l'estany de la Carançà; l'atalaia destrossada de Fetges; la creueta de Pià on, segons el poeta «vénen les bruixes hi rodar, vestides de roig andrinople»; el Coll Cerdà, al peu del Mondony, on traspua encara el paganisme antediluvià... I un llarg etcètera, ja que el nostre país és clafit de cap a cap de misteris!

Pere TAILLANT, «La Gavina»
(Almanac Català del Rosselló 1991).

NOMS OFICIALS / NOMS POPULARS

Adjuntant-nos els llibres «Bo per a contar» i «Bernat Corremon al Matarranya», J. Carreras editor (edit. Sirius) ens feia remarcar, amb carta del 10-3-1989, com havien respectat les formes locals (contra les oficials): «Alcampell» i no «El Campell», «Queretes» [amb una tradició escrita de més de 400 anys] i no «Cretes», «Parrissal» i no «Parrussal». Afegeia: «Ja sé que parrussal < parrús < parra; i que creta < greda», però el respecte d'aquestes formes locals «és l'única forma, per avui, d'evitar escissions lingüístiques a la zona, —si més no com fa la R.A. Lengua respecte a Sudamèrica».

PRIMER COGNOM / i / SEGON COGNOM

(...) O presidente do club de tenis ten igualmente apelídos casteláns (...). Este persoaxe é chamado *Fernando Carnero e López García* e o tratamento dos nomes é cumulativo, pois dispón de tres en lugar de dous, cumprindo unha *función satirizante* para chamar a atención sobre o intento de «fidalguizarse» algunhos persoaxes aínda que sexa só a través do nome. *Recunca esta función a unión dos dous apelidos po lo «e»*, que tanto criticaba Risco nos casteláns que, acabados de chegar ó poder, intentan ennobrecer o seu orixe coa adición deste nexo (...).

Extr. de Pura SALCEDA CARBALLEDA: *Estudo Onomástico de «O Porco de Pé» de Vicente Risco* (Curs de Doctorat. Universitat de Barcelona).

[Els dos darrers subratllats són nostres.]